

Bodor András és a tudományos ismeretterjesztés

erdelyikronika.net/2019/11/bodor-andras-es-a-tudomanyos-ismeretterjesztes/

Írta T. Szabó Csaba

Bodor András (1915-1999) az erdélyi ókortudomány egyetlen jeles, nemzetközi hírű képviselője volt, a 20. századi kolozsvári és erdélyi magyar közművelődés és egyetemi élet kiemelkedő alakja. Hatalmas, mintegy négyszáz publikációt felölelő munkássága nemcsak ókortudósi, műfordítói és tanári tevékenységéről tanúskodik, hanem rámutat a történész ma már kevésbé népszerű, vagy egyesek által egyenesen szakmaiatlannak tartott tevékenységére, a tudományos-ismeretterjesztő munkára is. [Bodor András](#) több, mint fél évszázadot felölelő munkája során nemcsak szakmai tanulmányaival és oktatói munkásságával vált az egyik legismertebb kolozsvári történésszé, de tudományos-ismeretterjesztő munkássága révén a nagyközönség számára is emberközelbe hozta a történelemtudomány és azon belül az ókortudomány legújabb eredményeit.

A történelmi források és a történettudomány eredményeinek ismertetése a nagyközönség előtt nem új keletű jelenség. Erdélyben már a 19. században is számos olyan kisebb-nagyobb cikket, újságcikket, írományt találunk a kortárs sajtóban, amelyeket Torma Károly, Téglás István vagy [Cserni Béla](#), az erdélyi régészet aranykorának jelentős alakjai írtak. Akkoriban a tudományos-ismeretterjesztés és a tudományos munka fogalma néha megkülönböztethetetlen volt, hisz ekkor még kevés tudományos, az Akadémia vagy a nagy múzeumok, tudományos intézetek (társaságok) által kiadott, lektorált folyóirat vagy kiadó létezett. A mai értelemben vett tudománymetria és tudományos piac még csíráiban sem létezett, így a 19. század közepén még nehéz megkülönböztetni a tudományos-ismeretterjesztést a szakmai munkáktól. A nagyközönség művelésére, a közművelődés és ókortudomány összekapcsolódására azonban megvolt az igény: ekkor jelennek meg az első egyetemi tanszékek, ahol régészetet és klasszika-filológiát oktatnak Közép-Kelet Európában, a városiasodás felgyorsulása miatt megnő a régészeti ásatások száma és egyre több ókori tárgy kerül „mozgásba” a múkincspiacon Európában és azon túl is. Ugyanakkor az ókor sokak számára – így a románoknak, bolgároknak, franciáknak, németeknek – a nemzetépítés 19. századi változatának egyik alappillére lesz, a legismertebb modern történelmi mítoszok (keltománia, dákománia) mind ekkor keletkeznek. Az ókort tehát emberközelbe kellett hozni és ebben óriási szerepet kapott a tudományos-ismeretterjesztés műfaja.

Bodor András, aki a 20. század elején, az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó, immár háborús éveiben születik, még a 19. század végének irodalmából tanul történelmet. Bár leveleiből és visszaemlékezéseiből csak keveset tudunk meg Bodor gyermekkori és fiatalkori olvasmányélményeiről, magyarszováti alap-, majd később teológiai tanulmányai talán utalnak arra, hogy a magyar pozitivisták történetírás és tudományos-ismeretterjesztő munkák egyaránt megtalálhatóak voltak olvasmányélményei között.

Bodor András első írásai is a tudományos-ismeretterjesztő műfajban jelentek meg: angliai útjáról számos rövid írása jelent meg útinaplószerű jegyzetek formájában 1938 és 1939 között a Keleti Újság hasábjain. Írt többek között Kossuth angliai útjáról, az unitárius egyház angliai történetéről és megannyi más, az angliai és oxfordi diákélethez kötődő élményéről is.

A jó tollú történész már ekkor megjelenik előttünk, aki aztán Kolozsváron folytatja szakmai fejlődését, és az 1940-es évektől kezdődően, akkor már egyetemi tanársegédként is számos ismeretterjesztő munkát ír. Első ókortörténeti ismeretterjesztő munkái az 1940-es évek végén jelennek meg, például 1948-ban már Spartacusról és az általa vezetett felkelésről ír. Ez a téma a maga korában a marxista történetírás egyik kedvenc ókori témájává lett, sajnos erősen átítatva a szovjet történetírás politikai narratívájával.

Az 1960-as években kezdett el rendszeresen írni tudományos-ismeretterjesztő cikkeket a kortárs erdélyi közművelődés és tudományos élet egyik vezető lapjába, a [Korunkba](#) is. A Korunkban megjelent ismertető cikkei rendkívül változatos témákkal foglalkoznak, ezek közül kiemelendőnek számítanak az amerikai kultúrával és társadalmi élettel foglalkozó cikkei, amelyek talán az 1968-as évi nyitás bizonyítékaként jelenhettek meg akkoriban. Számos cikke szólt a régészet új módszereiről, a kortárs angolszász szakirodalom új tendenciáiról és kimagasló munkáiról, valamint a korabeli társadalomkritika néhány jelentős munkájáról is. A Korunk hasábjain Bodor jelentette a kaput az angolszász irodalom, történetírás és az amerikai társadalom felé.

Kolozsvár román vezetése 1974-ben a Szamos-parti várost Cluj-Napocává változtatta. A sokakban megrökönyödést és értetlenséget kiváltó, az akkor már egyértelműen nacionálkommunista, szélsőséges diktátorként „uralkodó” Ceaușescu javaslatként megszületett új városnevet első ízben Bodor András magyarázta meg a szélesebb magyar közönségnek. Számos cikket írt 1974-75-ben az ókori Napoca városáról, amelyben – talán a korszak vezető ókortörténészének és tudománypolitikusának, C. Daicoviciunak a hatására – legitimálni próbálta a város névcseréjét. Eltekintve Bodor ezen cikkeinek egyértelműen politikai indíttatású céljától, ezek mégis jelentősek maradtak, hisz közel egy évszázada nem írtak a Kolozsvár alatt nyugvó városról magyar nyelven. Hasonló célt szolgáltak a Burebista

„egységes” államáról szóló ismeretterjesztő cikkei is, amelyek Ceaușescu megalomániájának csúcsán jelentek meg.

A kommunista rendszer bukását követően Bodor András közel fél évszázados szünet után visszatért az unitárius egyházhoz és a Keresztény Magvetőben sorra közölte tudományos-ismeretterjesztő cikkeit Berde Mózesről, Kőrösi Csoma Sándorról, a Brassai líceumról vagy épp a Keresztény Magvető történetéről. 1990 után a Bolyai Társaság elnökeként számos interjút adott a helyi sajtónak és több cikke foglalkozott az erdélyi felsőoktatás jövőjével.

Bodor András magyar nyelvű, tudományos-ismeretterjesztő munkája Erdélyben egyedülálló volt a 20. század folyamán, talán csak Vincze Zoltán régészettörténeti ismeretterjesztő munkáit hasonlíthatjuk az ő tevékenységéhez. Bár munkája messze elmarad a magyarországi ismeretterjesztés Hahn Istvántól, Szabó Árpádtól, Ürögdi Györgytől megszokott szintjétől és változatosságától, Bodor András munkássága meghatározó volt a 19. századi hagyományokra visszatekintő erdélyi magyar közművelődés történetében, továbbmentve a dualizmus kori tudományos-ismeretterjesztést a 20. század végéig, és megalapozva ennek a műfajnak ma ismert, immár a digitális világ szabályait és igényeit követő változatait.